

tro que del mal dir se fleix, en Folquet de Lunel (ed. Eichelkraut, v, v. 53); i, encara que menys sovint, també hi arribà a transitiu, amb un sentit quasi com 'amollar, deixar anar més o menys lliurement': «Jaufré<s> anet desarmar / son cap, e après va fleisar / son caval, e à l fro tòut, / e à l laisat anar tot sòut / ---», *Jaufré* (v. 4242).

En fi també existí en el nostre mossàrab, amb un sentit no del tot clar, però sembla que des de 'doblegar, fer cedir' va passar allà a 'aplicar, aplacar un objecte flexible a un altre'; *RMa.*, p. 231, empra la forma *flexar* (amb *e* i no *i*, vocalisme que, juntament amb el fet de figurar en *RMa.*, implica caràcter mossàrab) com a glossa catalana: «*flexar* vel *pagar*» (aquest deu ser grafia oriental, o sigui mallorquina, per *pegar* 'enganxar'), aclarint el ll. *adherere*, que va traduït a l'hispano-àrab per *tapáqqat* (V^a forma) i *paqqat* (II^a forma); aquest mot mossàrab fou recollit també com a àrab-granadí per *PAlc.*: «*paccât*: encolar, pegar soldando, soldar»; o sigui que el congènere del cast. i cat. *pegar* PIC-ARE havia passat al mossàrab en la forma *pekare* i es conservà, tant en l'àrab vulgar de Granada com en el de les terres catalanes, en la forma arabitxada *paqqat* (com ja veié Simonet, *Glos.*, p. 412).

Flexar, doncs, pogué ser també mossàrab val-ma.²⁵ llorquí amb un sentit anàleg al d'enganxar, adherir; i d'aquí em sembla probable que vingui el verb *fleixir*, que Sanelo (seguit pels diccs. d'Escrig i MGadea) registra com a val. c. 1800 (f° 150),³ i del qual *AlcM* assenyala un altre cas amb el mateix significat de 'doblegar' usat per J. Calzada i Carbó (1919), home que visqué molt de temps fora del Princ. i pogué usar lèxic valencià. *Fleix* és també NL valencià, especialment nom d'un dels pobles que, agregats, integren el municipi de la Vall de Laguar, i algun altre lloc val.,³⁵ que en les monografies de l'*Onom. Cat.* identifico, per raons geogràfiques i etimològiques, amb FLĒXUS 'revolt', 'meandre' (en el Princ., amb fonètica catalana, tenim *Flix*, no sols com a nom de la vila iberina sinó també en altres casos, en tots els quals coincideix amb grans revolts o sinuositats de rius i corrents d'aigua: en recordo un cas com a despoblat, a la Noguera, i un mas cap a Riells del Fai).

Doncs bé, ara crec que el val. *fleix* 'cescle de fusta o de ferro cenyit a una bóta o objecte semblant'⁴⁵ (> cast. *fleje*, 1817) no és més que el postverbal d'aquest mossarabisme valencià, per més que s'hagi combinat amb *freix(e)* per etimologia popular, gràcies al fet que els fleixos són sovint, precisament, de fusta de freixe: ja en el *DCEC* vaig assenyalar aquesta etimologia del valencianisme castellà *fleje* (II, 537-8; IV, 1005b1-16);⁴ però ara crec que la contaminació entre les dues paraules degué ser recíproca, i això és el que explica la forma *fleix*, amb *-l-* i sense *-e*, que té el nom de la fusta de freixe, i fins el mateix nom de l'arbre en terra valenciana, i que és més aviat aquest el sentit (si no únic) principal en què va actuar aqueixa contaminació, molt menys en el nom del cercle, on tot s'explica ja a base de FLEXUS donada la normal evolució mossàrab.⁶⁰

Com consta a la nota 4, avui dia, a València se-gueix dient-se *fleixar* —la forma mossàrab pura i primitiva— com a terme tècnic de la indústria botera per a 'flexionar les tires de fusta que s'aplicaran a les bótes': igual que en temps de *RMa.*; i ja figura en el valencianíssim *Colloqui de Viudes i Donzelles* de c. 1560: «doncs per molt que tire y flexe / l'arc del mal dir» (v. 839), i en els versos anònims avantposats a l'ed. valenciana de 1531, la prínceps, de JRoig: «són molts qui dels altres — tractats traduexen, / hi-l nom tiranizen — ab sols un capítol, / y ab ell de les obres — les flors destroeixen, / y sembren baladres, — arrullen y fleixen, / per sols usurparse — lo nom y lo títol» (3.ª ed. Chabàs, p. 372) [on per cert això del capítol i destruir les flors em semblen una al·lusió a l'escandalós M. J. de Galba, usurpador del *Tirant*]. De *fleixar* ha de ser derivat postverbal *fleixa* com a nom d'un joc en què es devia haver d'encertar una vara o vímet que fimbava o oscil·lava, usat per Jaume Roig.⁵

¹ En el significat mental el mot ja es degué usar des de molt abans, i Belv. recull sens dubte aquest ús, que en efecte es documenta almenys a Mallorca, el 1755, i se'n serví NOLLER a *La Febre d'Or*; més tard ha restat ben viu en ross., on l'he sentit a molts llocs, i *AlcM* diu que també a l'Emp.; p. ex., del Conflent tinc anotada la frase «si *refladdi* trobareu que ---» (a Eus, 1960, gens suspecte d'estar influenciat pel francès, on es diu *réfléchir*); el que no he sentit és la construcció «*reflectir-se*: reflexionar» que li atribueix Ant. Cayrol (*Cont. Cerd.*, 45). Ja Belv. recollia conjuntament *reflexionar*, que en castellà es registra des de 1736 (*DAut.*); l'ús d'aquest es va consolidar en el S. XIX en el Princ., les Illes i el P. Val., i fou consagrat pels diccs. de Fabra: així la llengua ha acabat aprofitant les dues formes concurrents, per distingir formalment dos conceptes bàsics d'entre els tres que ens havia llegat el llatí. — ² Tolosa *fléis* «ployant facilement» («acò 's un him pas prou fléis: c'est un osier qui ne pourra plier»), «délicat, peu consistant» (Visner); Albigès *fléis*, *fléisso* adj., «douillet, délicat avec affectation» (Gary). — ³ No sembla que hàgim de pensar per a *á >* i en la imela aràbiga, car ja hi ha quatre o cinc testimonis de *fleissir* en oc. del S. XIII (PSW). — ⁴ Transcrivim d'allà: «*fleje* 'tira de chapa de hierro con que se hacen aros para asegurar las duelas de cubas y toneles, y las balas de ciertas mercancías', antes 'aro de madera para asegurar las duelas', del cat. dial. *fleix* 'fresno' y 'fleje', debido a un cruce del cat. *freixe*, lat. FRAXINUS, 'fresno', con el verbo *flixar* o *fleixir* 'doblegar', 'hacer ceder o aflojar', procedente de FLEXARE 'doblar, encorvar'. En catalán *fleix* en este sentido es ajeno al uso común, aunque parece emplearse en Valencia --- Giner y March, después de interrogar a tres amigos que negociaban en vinos o toneles en la ciudad de Valencia, me confirma que hoy se emplea allí *fleix* para el aro de hierro de los toneles y cubas. Antes se hacían de madera estos aros, y todavía se hacen